

Нова сторінка

Перемога польської опозиції на виборах відкриває нові можливості у відносинах з ЄС. Але в самій країні розкол залишається глибоким.

Це був гарний день для демократії в Польщі, шанс на перезапуск німецько-польських відносин, які нині в кризі, і на Європу, здатну на реформи! Парламентські вибори в Польщі дали опозиційним партіям більше, ніж можна було сподіватися. Хоча «Право і справедливість» і досі при владі й залишається найпотужнішою силою, вона не може сформувати більшість. Правопопулістська «Конфедерація» опинилася далеко позаду своїх рейтингів, за результатами опитувань.

Згідно з результатами голосування, три опозиційні партії з Громадянської коаліції Дональда Туска, соціал-демократичної «Лівиці» та «Третього шляху» мають більшість у у Сеймі: 249 з 460 місць. Ця перевага завелика для того, щоб «Право і справедливість» змогла сформувати власну більшість або уряд меншості за допомогою переговорів і переходів з фракції у фракцію. Польща стоїть на порозі зміни уряду, Громадянська коаліція Дональда Туска очолить новий уряд, соціал-демократи будуть одним з трьох партнерів по коаліції.

Перед новим урядом стоять серйозні виклики. Польща сперечається з Комісією ЄС про виділення коштів з *Recovery Fund*, для отримання яких необхідні проміжні результати в сфері верховенства права. Та й без того відновлення правової системи в Польщі – складне й довгострокове завдання. Відносини Польщі з західним сусідом і найбільшим торговельним партнером, Німеччиною, значно погіршилися за час правління ПіС і нині в глибокій кризі. В жовтні 2022 року було висунуто вимоги про репарації на суму 1,3 трильйона євро за збитки в Другій світовій війні. Нова урядова коаліція дає шанс на перезапуск. Але звинувачення на адресу Дональда Туска в тому, що він німецька маріонетка, не вщухатимуть і обмежуватимуть його простір для маневрів. Втім, для Німеччини з'явилася можливість підійти до нового польського уряду з більшою емпатією і шансом на позитивну відповідь. Зрештою, далася взнаки

напруженість між Польщею та Україною, хоча фактично польська солідарність з Україною не має меж. На міжнародному рівні слова прем'єр-міністра Матеуша Моравецького були навіть інтерпретовані як припинення поставок польської зброї в Україну. Насправді це просто найлегший спосіб зібрати до купи неупорядковану та агресивну передвиборчу кампанію ПіС, адже відмова від солідарності з Україною в жодному разі не відповідає стратегічним інтересам Польщі.

*Перемога опозиції на
виборах у Польщі може
серйозно покращити
реформаторський
потенціал Європи*

Перемога опозиції на виборах у Польщі може серйозно покращити реформаторський потенціал Європи. Є шанс сформувати групу лідерів з Емманюеля Макрона в Парижі, Олафа Шольца в Берліні і – в майбутньому – Дональда Туска в Варшаві, яка може стати рушійною силою реформ в ЄС. Єдність цих трьох великих і густонаселених країн означала б єдність старого й нового, східного й західного, а також трьох найважливіших партійних сімей: лібералів, консерваторів і соціал-демократів. Угорщина, найголовніший опонент, була б значною мірою ізольована. Звичайно, не варто вводити себе в оману такими блакитно-золотими мріями про Європу, але шанс на рух у дебатах, що зайшли були в глухий кут, безперечно, є. Ще один термін перебування ПіС при владі призвів би до скам'яніння.

Ще до різдвяних канікул варто чекати формування урядової коаліції під проводом «Громадянської платформи» разом з «Лівницею» та «Третім шляхом». Але найближчими тижнями на цьому шляху можливі певні збої. Протягом 30 днів новий парламент має сформувати свій склад і обрати спікера. Напрочуд чітка більшість має звести нанівець усі спроби ПіС збільшити свою парламентську групу шляхом перетягувань і тиску, тож нову абсолютну більшість трьох партнерів по коаліції буде вперше виявлено під час формування парламенту. Після цього президент Анджей Дуда призначить прем'єр-міністра, який протягом двох тижнів повинен буде завоювати довіру парламенту до себе й свого кабінету. Цілком можливо, що президент спочатку надасть цей мандат найбільшій фракції, тобто ПіС – найімовірніше, чинному прем'єр-міністрові Матеушу Моравецькому. Тільки після його провалу право пропонувати кандидатуру прем'єр-міністра перейде до парламенту. Дуже ймовірно, що Дональд Туск і його кабінет через два тижні

отримають більшість у правлячій коаліції. За цим сценарієм нова більшість з'явиться в Польщі ближче до середини грудня.

Результати виборів у Польщі чітко показують, що країна розділена: на сході та в сільській місцевості домінує ПіС, а на заході та у великих містах опозиція показала кращі результати. Подолання розбіжностей і об'єднання Польщі буде одним з головних завдань наступного уряду. Незважаючи на успіх опозиції, партія Ярослава Качинського «Право і справедливість» (ПіС) стала найпотужнішою силою втретє після виборів 2015 і 2019 років, отримавши 35,38 процента голосів (198 місць). Свого часу вирішальним фактором її успіху стало те, що вона змогла схилити на свій бік широкі верстви електорату на додачу до ядерного завдяки обіцянкам соціальних виплат (вибори 2015 року) та їх успішному виконанню (перевибори 2019 року). Проте висока інфляція і зменшення доходів звели нанівець ці успіхи для багатьох поляків. І хоча «Право і справедливість» вдало апелювала до свого ядерного електорату націоналістичними, антинімецькими, а також критичними щодо України меседжами, за межі ядра вона цього разу не вийшла.

Справжнім переможцем стала «Громадянська платформа» Дональда Туска

Справжнім переможцем стала «Громадянська платформа» Дональда Туска. Набравши 30,7 процентів, вона подолала 30-відсотковий бар'єр і, найімовірніше, отримає 158 місць в парламенті та очолить наступну урядову коаліцію. Вона змогла замаскувати свій неоліберальний імідж обіцянками в сфері соціальної політики й зарекомендувала себе як лідер коаліції проти ПіС. 4 червня та 1 жовтня 2023 року вона змогла вивести кілька сотень тисяч громадян на демонстрації проти правлячої партії. Секрет успіху – мобілізація багатьох із тих, хто раніше не голосував. Явка виборців у 72,9 процента була вища, ніж на будь-яких попередніх парламентських чи президентських виборах у Польщі. Навіть на виборах 1989 року вона становила лише 62,7 процента.

Ймовірні партнери «Громадянської платформи» по коаліції досягли змішаних результатів. «Третій шлях» набрав несподівано багато, а саме 14,4 процента (62 місце). Бувши альянсом прагматично-консервативної партії «Польща 2050» колишнього кандидата в президенти Шимона Головні й поважної Польської

селянської партії, він мав підвищений прохідний бар'єр у вісім відсотків, який тепер легко подолав. Провал, найімовірніше, обнулив би шанси опозиційних партій на успіх. Можна припустити, що багато виборців проголосували за «Третій шлях» з тактичних міркувань. Крім того, Селянська партія, вочевидь, має надійний електорат у сільській місцевості.

Водночас результат соціал-демократичної «Лівиці» виявився слабшим, ніж очікувалось: 8,61 процента голосів і 30 місць, менше, ніж 2019 року. Однак вона може знову, як 18 років тому, увійти до правлячої коаліції, оскільки без її участі не буде коаліції проти ПіС. Це компенсує низькі показники. Особливо популярна «Лівиця» серед молоді та жінок. Її виборча кампанія вирізнялася конкретними політичними пропозиціями. Зрештою, вона, схоже, стала жертвою тих, хто з тактичних міркувань голосував за «Третій шлях», а також сильнішого громадського руху й лідера опозиції – «Громадянської платформи».

Найбільшого розчарування зазнали праві популісти з «Конфедерації»

Найбільшого розчарування зазнали праві популісти з «Конфедерації». Після того, як у липні 2023 року вони злетіли до понад 15 процентів, згідно з опитуваннями, зараз вони отримали лише 7,16 процента і 16 місць у парламенті. Це означає, що вони не зможуть, як розраховували, «грати короля» й диктувати умови ПіС для отримання більшості в Сеймі чи навіть уряду меншості. За межами праворадикального ядра «Конфедерація» заробила бали завдяки неоліберальним меседжам, наприклад, про запровадження фіксованого податку. Партію обирали переважно молоді чоловіки. Провал «Конфедерації» викликає багато запитань, в тому числі за межами Польщі. Проте сумнівно, що з цих польських парламентських виборів можна винести універсальне рішення про те, як позбутися правих популістів у всій Європі.

Одночасно з виборами уряд ПіС провів референдум, на якому можна було відповісти на чотири тенденційно сформульовані запитання про «розпродаж державної власності», підвищення пенсійного віку, демонтаж стіни на кордоні з Білоруссю та «прийняття тисяч нелегальних іммігрантів». Але запропоноване чотириразове «ні» підтримали далеко не всі виборці: явка на

референдум склала близько 40 процентів, що було нижче кворуму.
Тому референдум не матиме обов'язкової сили.

Переклад з німецької Дар'ї Прусенко

Макс Брендле

Варшава

Д-р Макс Брендле (Max Brändle) - очолює Представництво Фонду ім. Фрідріха Еберта в Польщі, до цього він керував представництвом Фонду в Сербії, Хорватії, а також працював у відділі «Центральна і Східна Європа» в Берліні.

